

לעילוי
נשמת

ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשובה
רודת גדקהחסד
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר דל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 392

ביצה ל' - ל"ו

בס"ד, ה' כסלו תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ "כל ישראל ערבים זה לזה"
- ◆ הדלקת חשמל ביום טוב
- ◆ מצוות עונג יום טוב
- ◆ עדותו של המן הרשע
- ◆ ברכה על הדלקת נרות ביום טוב

- ◆ "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים" - מדוע ומתי
- ◆ הכרזה לפני תקיעת שופר
- ◆ דאגה לאנשים המהוגנים
- ◆ מקור האיסור לדבר בשעת התקיעות
- ◆ שמירת הלשון

◆ הנכשלים בתוספת יום הכיפורים - אנשים או נשים?

דף ל"א מוטב שיהיו שוגגין

"מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים" - מדוע ומתי

בשאלה מצערת נזקק לעסוק הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. **הכרזה לפני תקיעת שופר:** יש מקומות בהם נוהגים בראש השנה להכריז בבית הכנסת לפני ברכת השופר, כי אין לדבר מעתה עד לסיום התקיעות שבחזרת הש"ץ. רב אמריקאי שהכיר את בני עדתו ידע, כי רבים מהם לא ייאותו להסכית לה. מן הסתם תחילה ישוחחו ביניהם מה פשרה של הכרזה זו, ולאחר מכן ישוחחו על הא ועל דא. והנה בגמרתנו מבואר, כי הרואה אדם שוגג בהלכה - לא יוכיחנו אם יודע הוא כי גם לאחר שהלה יתוודע לכך שעובר על איסור, ימשיך לנהוג כן במזיד. טעם הדבר, "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים".

כלל זה נאמר בגמרא כדי להסביר, מדוע נהגו ישראל מדורי דורות, שלא להוכיח אנשים על איסורים מסויימים, למשל, הגמרא מציינת, כי הכל אינם מוחים באלה שאינם מקדימים לקבל את יום הכיפורים מבעוד יום [ראה בהרחבה במאמר הבא], כפי מצוות התורה - "תוספת יום הכיפורים", שכן, "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". טעם הדבר, מפני שאנו חומלים על עוברי העבירה, שיענשו חמורות אם יעברו על איסור במזיד, ועדיף להותירם שוגגים.

כמובן, כי אין להעלות על הדעת שיש להשתמש באופן גורף בכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", כפי שמציין התשב"ץ בחלחלה, שהרי "מוסיפין שגיאות בכל יום, ותיפול התורה מעט מעט, חס וחלילה". באיזה מקרה, באיזה מקרה, יש להמנע מתוכחה לאור הכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים"?

ובכן, רבותינו הראשונים מבארים, כי אין הדברים אמורים אלא כאשר ידוע ללא ספק כי הדברים לא יתקבלו על לב השומע. אולם, אם קיימת אפשרות שישעה לדברים, חובה להוכיחו! (רא"ש בסוגייתנו, ותוס' בבא בתרא ס"ב ד"ה "מוטב").

זאת ועוד, גם אם נתקלים באדם שעובר על איסור וברור כי אם יוכיחוהו לא ישוב עתה למוטב, אין להמנע מלהוכיחו אם עובר הוא על איסור המפורש בתורה! (בעל העיטור הובא ברא"ש וברשב"א וברמ"א או"ח סי' תר"ח). כלומר, אם הוא עובר על איסור שאינו מפורש בתורה, ניתן להניח כי שוגג הוא ואינו מודע לאיסור, ואם מהיכרות עמו, או מסיבות אחרות, ניתן להסיק בוודאות שלא ישעה להוכחה, אזי יש להמנע ממנה - "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", לפי שגם אם יתוודע לאיסור, קל הוא בעיניו, כי אינו מפורש בתורה, ולא ישוב למוטב. ברם, לא ניתן להניח כי יהודי אינו מודע לאיסור המפורש בתורה, וודאי עובר הוא עליו במזיד ויש להוכיחו ("משנה ברורה" סי' תר"ח ס"ק ו').

מדוע? לפי שכל המנעותנו מתוכחתו היא כדי שלא ייענש חמורות על עבירה במזיד, אך עתה משעובר במזיד, חובה להוכיחו ולקיים מצוות תוכחה, המחייבת להוכיח גם את זה שלא יחזור בו [על פרטי מצוות תוכחה, ראה רמ"א ו"משנה ברורה" שם ועיי' יראים מצווה רכ"ג].

נשוב עתה לבית הכנסת לפני קיום מצוות שופר, היש להכריז שאין לדבר עד סיום התקיעות של חזרת הש"ץ, אם לאו?

לאנשים המהוגנים: רבי משה פיינשטיין זצ"ל כותב, כי לכשנבוא לדון בדבר לאור הכלל האמור בסוגייתנו, וודאי שיש להכריז! שכן, הקהל בבית הכנסת מגוון, אי אפשר

דבר העיון

מגרוסוביץ ועד סין

בימים עברו היתה הרכבת מקור השראה פורה. על גגה, גלגליה, קרונוניה וקטרה, התפתחו כפטריות אחר הגשם סיפורים אין-ספור, מהם שנועדו לבטא את ההלם וההפתעה האדירה שאחזה באנשי העולם, שמוזה אלפי שנים ידעו, כי מה שלא סוחבים לבד - לא זו. מהם סיפורי פולקלור שיהולבשו על דמויות ססגוניות, כדי להצעים את דמותם המגוונות.

באותם ימים, כך מספרים, הגיע ברנש חדור הכרה עצמית אל תחנת הרכבת והחל מסייר בה. משאיתר את הרכבת, סיבבה סחור סחור, ולא נחה דעתו עד שגחן תחת הקטר, בדק את שדק ולבסוף ניגש אל הדלפק, הניח את צרורו בהחלטיות על שולחנו של הקופאי, ומתוך שביעות רצון ביקש בהטעמה "כרטיס לקטר".

סליחה?

- **ברצוני** להגיע לגרוסוביץ.
- **אכן,** אדוני. עוד כחצי שעה תצא הרכבת.
- **טוב** שכן, סלסט הלה בשפמו. ברצוני לרכוש כרטיס לקטר.

ניצוץ של חיים נדלק בעיניו של הפקיד, שכל ימיו חלפו בפריטת מטבעות והסברים חוזרים ונשנים על זמני יציאת הרכבת, משך נסיעתה ומועד הגעתה אל היעד. "כברוד. אין כרטיסים לקטר".
- **"אזלו כבר,** אומר אתה? אמתין לרכבת הבאה. עיתותי בידי", הפטיר תוך שהחל להפנות את גבו.

- **"אדוני.** איננו מוכרים כרטיסים לקטר".
- **גם** לא ברכבת הבאה?
- **"באף רכבת"**.

מבוכה פשטה בפניו של הברנש, שהחל ממלמל לעצמו בייאוש, "צדקתי. אי אפשר לסמוך עליהם. היאך אגיע גרוסוביץ?".
בהתרגשותו כי רבה תלש הפקיד שערה אדמונית מזקנו המאפיר ותמה: "רכוש לך

עילוי נשמת

ה"ר **נח ליפמן הכהן אורנבנד** ז"ל
ב"ר עמנואל ז"ל נלב"ע כ"ב טבת תשל"ו
ומרת **גניה אורנבנד** ע"ה
ב"ר דוד חרש ז"ל נלב"ע ח' כסלו תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידיו חתנם ובתם ה"ר **שמואל אורנבנד** ז"ל ומרת **אסתר** שיחיו - בני ברק

עילוי נשמת

ה"ר **אהרון ברמן** ז"ל
ב"ר יעקב הלוי ז"ל
נלב"ע ביום ה' כסלו תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידיו **יעקב (ז"ק) ברמן** ומשפ"י שיחיו

עילוי נשמת

ה"ר **משה לויט** ז"ל
ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב"ע ז' כסלו תשכ"ד
ומרת **אסיה לויט** ע"ה
ב"ר אפרים ז"ל נלב"ע ט"ו ניסן תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לומר שכל הנוכחים בו לא ישעו להכרזה, כי אם חלקם. מעתה, הכי רשאי רב בית הכנסת להניח לאלה שעשויים לשמוע לדבריו לעבור על איסור, כדי למנוע מן האחרים להזיד?! ודאי שלא! חובה עליו להכריז ברבים שאסור לדבר בין התקיעות, כדי להציל מאיסור שוגג את האנשים שישמעו לדבריו.

הוא מוסיף וכותב, כי אם קיימת אפשרות להכריז זאת אך באזני האנשים שישמעו לדבריו, יעשה כן, כדי להציל מלעבור על איסור מזיד את אלה שלא יסכיחו להכרזתו.

מקור האיסור לדבר בשעת התקיעות: ברם, באופן נדיר, מסיים הגר"מ פיינשטיין זצ"ל את תשובתו במילים: "ואין בידי לעת עתה הכרעה בספק זה". ספיקו זה עלה בעקבות כך, "שלא ברור האיסור" לדבר בשעת התקיעות ויתכן שאין זה אלא מנהג טוב נע"ש צדדי הספק בדברי הפוסקים בנידון. משכך, מצד אחד אין להמנע מלהכריז, כי גם אם לא ישמעו הללו וידברו, הרי לא יעברו על איסור חמור. מאידך, הם הרי אינם מבדילים בין מנהגים לאיסורים ובטוחים כי איסור חמור הוא ובכל זאת ידברו, או-אז ייענשו על כך שזלזלו במחשבתם באיסורים...

שמירת הלשון: לסיום נציין את דבריו הוצבי הלהבות של ה"חפץ חיים" זצ"ל, שכתב בהקדמה לספרו "שמירת הלשון": יהיו אנשים שיימנעו ללמוד הלכות אלו בטענה שמוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים... כי מכירים הם את נפשם שלא יצליחו לשים מחסום לפיהם. אך עליהם לדעת כי אין ממש בטענתם, שכן, הלכות אלה מפורשות בתורה, ובכגון דא, לא נאמר הכלל "מוטב יהיו וכו'".

דף לא דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי **הנכשלים בתוספת יום הכיפורים - אנשים או נשים?**

במאמר הקודם התמקדנו בכלל הנאמר בגמרתנו, "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", כדי להסביר מדוע אין מוחים באלו שעוברים על איסורים שונים. במאמר זה נתמקד בדוגמאות המובאות על כך בגמרא.

תחילה מביאה הגמרא, כי מטעם זה אין מוחים בנשים העוברות על תקנות חכמים הקשורות למלאכת הוצאה בשבת, ואחר כך מוסיפה הגמרא, כי כלל זה תקף גם לגבי איסורים מן התורה, הא ראייה, ש"תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא, ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי". כלומר, הן מצוות תוספת יום הכיפורים היא מן התורה, ובכל זאת אין מוחים באלה שאינם מקפידים על כך ואוכלים ושותים עד חשיכה.

הגמרא אינה מציינת, אם הללו שאינם מקפידים על תוספת יום הכיפורים הם נשים, כהמשך למקרה הקודם, או שמא אין מדובר בנשים דווקא.

הגהת המהרש"ל: רבי משה מקוצי העתיק בספרו, **ספר מצוות גדול** (לא תעשה ס"ט) את גמרתנו והוא מצייין, כי גם לגבי תוספת יום הכיפורים כוונת הגמרא ל"נשים". לכאורה כוונת דבריו לנשים. ברם, על אתר מגיה המהרש"ל וכותב: "פירוש - **אנשים**, כך קיבלתי". אמנם הרמב"ם כתב מפורשות כי המדובר בנשים, אך לאור קבלת המהרש"ל מרבתי הוא דוחק בלשון הסמ"ג שכתב "נשי", כי כוונתו לאנשים ולא לנשים.

האם לפנינו דקדוקי גירסאות בלבד?

יש שרצו לומר, כי גופי תורה יסודיים עומדים מאחורי שינויי הנוסחאות, כדלהלן. **מצוות תוכחה:** כידוע, ציוותנו תורה (ויקרא י"ז), "הוכח תוכיח את עמיתך", עלינו להוכיח את העובר עבירה. הרמב"ם פוסק הלכה זו בלשון: "הרואה חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה, מצווה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא". לדעת בעל "גינת ורדים" (או"ח כלל ג' סימן ט"ו), חידוש גדול טמון בדברי הרמב"ם שבא להשמיענו, כי מצוות תוכחה מתייחסת לאדם העובר על איסור, אך לא לאדם הנמנע מקיום מצוות עשה נדבריו אינם מוסכמים בדברי הפוסקים, ראה "שדי חמד" אסיפת דינים מערכת ה' ס"ק ב'.

נמצא, שאין מצווה להוכיח ולהתריע באדם שאינו מקיים את מצוות תוספת יום הכיפורים, שהרי מצוות עשה היא, הן באיש והן באשה.

ברם, עדיין קיימת חובה להוכיחו מטעם אחר; כידוע "כל ישראל ערבים זה לזה", וכל יהודי ערב למצבו הרוחני של זולתו, ומפני כך עליו להוכיח את חברו גם כאשר הלה אינו מקיים מצוות עשה. והנה, לדעת בעל ה"דגול מרובה" (סי' רע"א), לא הכל מסכימים כי הערבות ההדדית לעניין המצוות כוללת בתוכה גברים ונשים גם יחד. יתכן, הוא כותב, שלדעת חלק מן הראשונים, אין הגברים ערבים לקיום מצוות הנשים [הוא מוכיח מהרא"ש, ברכות פ"ג, שאשה אינה עריבה לרעותה, ולפיכך הוא מסתפק בין ערבות בין גברים לנשים].

"כל ישראל ערבים זה לזה": מעתה, בבואנו לבחון אם קיימת חובה להוכיח אשה הנמנעת מקיום מצוות עשה נמצא, כי אין חובה בדבר! שכן, מצוות תוכחה לא נאמרה כלפי מצוות עשה, ואילו תוכחה מדין "ערבות" ישראל זה לזה, אינה קיימת לגבי נשים... ניתן, איפוא, להסביר, כי מפני כך טרח המהרש"ל להגיה, כי אין מדובר בנשים, אלא דווקא באנשים, כי רק לגביהם יש צורך בכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", כדי להסביר מדוע אין מוכיחים אותם, ואילו בנשים גם כאשר הן מזידות, אין חובה להוכיחן על ביטול מצוות עשה.

ברם, דברים מחודשים אלה נדחים מפני כתב יד של המהרש"ל שהתגלה, בו הוא

כרטיס באחד הקרונות, מה לך ולקטר?!"

- **"הגם** אתה אינך מביין! חשבתי כי רק זוגתי שמבוקר עד ליל רוכנת לעבר בעלי הכנף, אינה מבינה בכגון דא", ונתוך כך קרב את פיו לאוזנו המבוהלת של הפקיד, והסביר: "מי כמוך יודע. הסבירו לי כי גלגליו של הקטר סובבים בעזרת הקיטור הנוצר על ידי הבערת הפחם. על הקטר מותקנים פנסים להאיר בחשיכה וצופר כדי להסיר מפריעים מן הדרך. כל אלה אינם בנמצא בקרונות. בדקתי זאת בעצמי. החושב אתה כי מאן דהוא יצליח למכור לי כרטיס ולהושיבני בעגלה שלא תנוע ולא תזוע!" הרעים בקולו ולא יסף, ועיניו הגדולות התרחבו בתקווה, כי יירד הפקיד לסוף דעתו, יטפח על שכמו בחביבה של הערצה ויעניק לו כרטיס בתא הקטר.

חלף זאת רעד גופו של הפקיד מצחוק, וכל שעלה בידו להפטיר היה, "ווי". "ווי".

מבט התקווה בעיניו התחלף חיש בזעם כבוש שאיים להתפרץ, והפקיד לבש ארשת רצינית לפניו על אתר, והסביר: "אדוני. בכל קרון מותקן וו עשוי מתכת".

- **"וימה בכך?!"** פלט הלה בקוצר רוח, "הוו מניע את הקרון?!"

- **"הוו** אינו מניע את הקרון. אבל הוא מחובר לקטר. כשהקטר נע קדימה, הקרון נע אחריו.

סע לשלום אדוני".

היום זה כבר לא מה שהיה פעם.

אמת, כל יהודי העומד בפני החלטה לקבוע עיתים לתורה, צריך להתניע את הקטר הפרטי שלו, לחממו ולצאת לדרך. אבל מיד הוא יגלה, כי התנועה רבה וגדולה, יהודים רבים מאד בכל העולם נמצאים בתנועה יומית בלתי פוסקת של לימוד הדף היומי. את אחד אינו לבד. האווירה סוחפת. הקרונות נעים. אלפי מגידי שיעורים פרוסים בכל מקום להושיט יד לעזרה. רבבות רבבות יהודים יושבים בבתי המדרשות כתף אל כתף ומתחממים לאורה של תורה.

הקטר כבר נוטע, אם תרצו, גם בסין.

כן, זה לא מכבר קיבלנו מכתב מרתק מיהודי בני ברק, המספר את המעשה הבא:

לכבוד מאורות הדף היומי, שלום רב.

ברצוני לספר לכם עד היכן מגיעה תפוצתו העולמית של לימוד הדף היומי על פני הגלובוס.

אחד מידידי, איש יודע ספר (השם שמור במערכת), נזקק לסטוע למדינת סין לצורך עניין עסקי כלשהו. היעד היה העיר ג'נג'ז'ו שבדרום מזרח המדינה. עיר בלתי ידועה לרוב בני האדם, אך יש בה תושבים כמעט כמו בכל מדינת ישראל. הפרש השעות בין ארצנו למקום האמור, זהה כמעט כמו בין ארצנו לארצות הברית (אך לצד השני). מדובר, איפוא, במקום מרוחק מאד, כמעט על גבול קו התאריך.

ידידי הנ"ל ששהה במקום גם ביום שבת קודש, נוכח לראות כי יהודים לא מעטים, השהים במקום לעסקי יבוא ויצוא, ארגנו לעצמם מקום תפילה ובו גם סעדו את סעודות השבת, והוא היה עמהם.

אחד האורחים שהכיר, הכריז לאחר תפילת שחרית, בלא לשאול את פיו, כי הרב... ימסור שיעור בדף היומי בשעה ארבע אחר הצהרים.

לא המכריז, ולא ידידי שנכפתה עליו אמירת שיעור, לא שיערו כי אכן השיעור יתקיים וברוב עם... אולם, עובדה היא - חמשה עשר יהודים ישבו בשבת אחר הצהרים, אי שם בתוככי הענק הצהוב, ושמעו שיעור בדף היומי!!! להשלמת התמונה יש לציין, שלא היו להם לשומעים גמרות כלל, מלבד לידידי הנושא עמו את ספריו לכל אשר ילך. הללו

שמעו שיעור בעל פה, וגם גילו השתתפות מדהימה!
חושבני שזהו שיעור הדף היומי הראשון שנאמר מאז ומעולם על אדמת סין, ואולי גם השיעור המזרחי ביותר בתבל...

ברכה
ד.א.
.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורף

פנינים

דף לבב כל המצפה על שולחן אחרים עולם חשך בעוד
ודאי שהחשיך
מספרים, כי בעל ה"משנה למלך" הוזמן לבית החכם באשי של תורכיה לבלי שבת. כיבד החכם באשי את אורחו בקידוש.
כאשר עמד ה"משנה למלך" לקדש על היין, העיר אחד האורחים, שיתכן שעדיין לא חשך היום. חייד ה"משנה למלך" ואמר: ודאי שחשך, שהרי אנו מצפים לשולחנו של החכם באשי, והנמרא אומרת שהמצפה לשולחן אחרים עולם חשך בעדו...

דף לבב כל המצפה על שולחן אחרים עולם חשך בעוד
אל תיראו - אנוכי אכלכל אתכם
בדברי חז"ל אלה ביארו את דברי יוסף לאחיו: "ועתה אל תיראו אנוכי אכלכל אתכם ואת טפכם". בא לומר שאין להם לפחד מעונשו, שכן זאת שהם סמוכים לשולחנו כבר עונש גדול הוא... ("אמרות חכמה").

דף לבב ג' חיהן אינם חיים... המצפה לשלחן חבירו
בעל הבית לא מצפה לעני?
ידוע מאמר חז"ל, כי "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית", נמצא, איפוא, ששניהם מצפים זה לזה ובעל הבית מתכבד בו. מדוע, איפוא, חיו אינם חיים?
ה"חתם סופר" זצ"ל מבאר, כי גמרתנו מתייחסת לעמי ארצות, שאין כבוד ויקר לארחם, והשתוקקות המארחים היא לארח תלמידי חכמים ולזכות לכבדם.
("חתם סופר", ראה גם ב"עץ יוסף")

דף לגב ויהיב לך אלוטא - אלוטא
להריח - ביום טוב דוקא
אמר האדמו"ר בעל אמרי אמת מגור זצ"ל:
נאמר כאן, שרבי יהודה נתן לתלמידיו להריח ביום טוב. הטעם לכך, מפני שנאמר במשנה בסוטה (מחא) שמשבטלה טהרה בטלו טעם ריח. היינו שעל ידי הטהרה משיג אדם היטב טעם ריח. לפיכך ביום טוב, שחייב אדם לטהר עצמו, זהו הזמן המתאים ביותר להריח... ("אמרי אמת", ליקוטים).

דף לגב רש"י ד"ה במוסתקי ... כך אמר לי רבינו שמואל מכונה חסיד
"מכונה" בלבד
למה דקדק רש"י וכתב שהוא "מכונה חסיד" בלבד?
ביאר הגר"א וסרמן הי"ד:
נראה שרש"י לא הכיר את רבינו שמואל זה, אם אכן ראוי הוא לתואר חסיד. לא חפץ כי יסמכו על דבריו וימנעוהו על סמך זאת למינויים שונים, שיתכן ואינם הולמים לו. דקדק וכתב כי כן הוא מכונה, אולם הוא אישית אינו מעיד כלום בדבר...
דבר גדול לימדנו רש"י כאן: אף לשבח יותר מדי צריך זהירות... (קובץ הערות, ביאורי אגדות סוף סי' ח).

מוסיף מילים אחדות המשנות את פני הדברים.
מחלוקת במציאות: המהרש"ל מציין בכתביו, כי אמנם קיבל מרביתו כי יש לפרש ש"נשי" הם גברים, אך הרמב"ם ודאי אינו סובר כן, שהרי כתב מפורשות (הלכות שביתת עשור פ"א הלכה ז'): "**נשים** שאוכלות ושותות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש אין ממחין בידן שלא יבואו לעשות בזדון". המהרש"ל מוסיף, "וטעם ברור, כי הם רגילות, מה שאין כן באנשים". כלומר הרמב"ם אינו חולק בדינים או בסברות אלא במציאות. הרמב"ם סבור, כי רק נשים שוגגות, כי ידיעתן בתורה פחותה משל האנשים ועליהן ניתן לומר "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזיידים". ברם, רבותיו של המהרש"ל, מהם קיבל כי "נשי" הם אנשים, סבורים, כי גם באנשים ניתן להניח כי שוגגים הם במצווה זו ואינם מזיידים ולפיכך, גם בהם נאמר הכלל "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזיידים".
אין, איפוא, הבדל בין הגדרותיהם ההלכתיות של נשים וגברים לעניין זה, אלא עניין של מציאות לפנינו (קובץ "בית אהרן וישראל" ק"ב עמודים קמ"ז-ח', מאת הרב טוויל שליט"א).

דף לגב אין מוציאין את האור לא מן העצים...
הדלקת חשמל ביום טוב
היום יודע כל ילד, כי כשם שבשבת אין מדליקים את אור החשמל, כך אין מדליקים אותו ביום טוב.
פעם לא היו הדברים פשוטים כל כך, מפני שכשהומצא החשמל, מעטים בלבד ידעו להסביר לאשורן את שרשרת הפעולות המובילות להדלקת חשמל, ולפיכך התפתח נידון מעניין, אם מותר להדליק חשמל ביום טוב!
בעצם, הרי ביום טוב אנו מדליקים אש. לא ממש מדליקים אש חדשה, זאת אסור לעשות, כמבואר במשנתנו, כי אין לשפשף חתיכות עץ, או אבן, זו בזו כדי להפיק מהן אש, ואך מותר להעביר אש קיימת למקום נוסף, וכגון, להדליק נר מנר בוער וכדומה. מה טעם?

הגמרא מבארת, כי המדליק אש ביום טוב הרי הוא מוליד יצירה חדשה, וחכמים אסרו לעשות כן, לפי שדומה הדבר לעושה מלאכה חדשה (רש"י ד"ה "דקמוליד").
הזרם מבקש להתפרץ החוצה: בשו"ת "ציץ אליעזר" (ח"א פרק כ') הסוקר בארוכה את החשמל מכל היבטיו ההלכתיים, בין היתר - הדלקת חשמל ביום טוב, מביא, כי לפני למעלה ממאה שנים היו שטענו, כי מותר להדליק חשמל ביום טוב. לפי הנתונים הלא נכונים שהיו בידם הם הבינו, כי זרם החשמל נמצא בכל החוטים והוא בעצם מבקש להתפרץ החוצה, ולפיכך המסיט את המתג אינו יוצר כלום, אינו "מוליד", אלא מאפשר לחשמל לצאת ותו לא.

שליחת זרם ממקור הכח: ברם, האמת היא, כי רק עם הסטת מתג החשמל, ויצירת החיבור בין החוט החיובי לחוט השלילי, נשלח הזרם ממקורו אל חוטי החשמל, והמסיט את המתג מזרים את הזרם בחוטים, האין זה "מוליד"?
הדלקת חשמל - הדלקת אש: בעל שו"ת "חזון נחום" (מהדו"ק או"ח סי' לו), עסק גם הוא בנושא זה וכתב, כי אין כל צורך לדון אם הזרם קיים זה מכבר בחוטי החשמל או שהסטת המתג היא המזרימתו. נניח, כי הוא זורם כל העת בחוטים, כלום אש יש בו? יכנוהו ויגדירוהו בכל מיני הגדרות וכינויים - אש אינו! נמצא, שהמסיט את זרם החשמל והדליק את הנורה, יצר אש.
מלאכת "בונה": יש לציין, כי מלבד זאת צידד ה"חזון איש" זצ"ל (או"ח סימן נ' ס"ק ט'), כי סגירת מעגל חשמלי אסורה משום מלאכת "בונה", ואם כן איסור זה ברור מן התורה ולא רק משום "מוליד".

דף לדב כיון דכתיב וקראת לשבת עונג
מצוות עונג יום טוב
חידוש מרעיש כותב בעל "אבודרהם" (מעריב של שבת) בשם הרי" גרשון ב"ר שלמה, כי אין לברך על הדלקת נרות ביום טוב!: "הדלקת נר בשבת היא חובה, מפני שהיא מכלל עונג שבת... אבל הדלקת נר יום טוב לא נהגו לברך, שאינה מצווה וחובה כמו בשבת... אבל ביום טוב... עונג יום טוב לא מצאנו". אין מצוות עונג יום טוב. נפתח בגמרתנו.

בסוגייתנו אנו למדים, כי מצווה לענג את השבת, שנאמר (ישעיה נח"ג-ד), "אז תתענג על ה'... וקראת לשבת ענג". מלבד שהדבר מפורש בדברי הנביא, יש מן הראשונים הסוברים, שעיקר המצווה מן התורה [ראה "משנה ברורה" סימן רמ"ב ס"ק א' וב"שער הציון", וראה באריכות "מאורות הדף היומי" נדרים ס"א ופסחים סח"ב].
מצוות עונג שבת משפיעה על כל אכילה של שבת, כמבואר בגמרתנו, כי מצוות האדם לענג את גופו מעניקה חשיבות לכל אכילה, ולפיכך, אף על פי שמותר לאכול אכילת עראי פירות לא מעושרים, בשבת אסור הדבר, מפני שהאכילה בשבת חשובה היא, ואי אפשר לכנותה אכילת עראי.

ברם, לגבי יום טוב, אין איזכור בגמרא, אם יש בו מצוות עונג, ונחלקו הראשונים בדבר.
עדותו של המן הרשע: הרמב"ם (הלכות יום טוב פ"ו הלכה ט"ז) כותב מפורשות: "כשם שמצווה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים". כך גם דעת המאירי (גא/להא ובשבת

הדף היומי

ביצה ל' ל"ו

ה' י"א כסלו

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
 הופיע ויצא לאור
 הספר "דבר שלום"
 על מסכת ביצה
 כולל ביאורים וחיידושים מספרי רבותינו ז"ל
 בתוספת הערות והארות על סדר הדף
 ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 מגידי שיעורים יוכלו לקבלו בערכת מגידי
 השיעורים בהצגת שובר הזיכוי

קיט"א) וראשונים נוספים (ע"י ריטבי"א מו"ק יג"א, שו"ת הרשב"א ח"ד סי' שז ועוד). מקור קדום ומעניין לכך נמצא בעדותו של המן הרשע, אשר בדברי תלונתו על היהודים לפני המלך אחשורוש התאונן על כך שהם אוכלים ושותים ואומרים "עונג שבת, עונג יום טוב"... ראשונים אחרים, בהם האבודרהם הנזכר, סוברים כי אין מצוות עונג ביום טוב. אף ה"שער המלך" מביא מדברי המאירי (בחיידושו לסוגייתנו), בשם יש מפרשים, כי לא נצטוונו על עונג יום טוב, ואף בעלי התוספות סוברים כן, ומפני כך הורו (סוכה כז"א), כי אין חיוב לאכול פת ביום טוב, שהרי חובה זו נובעת ממצוות "עונג" (וכן ראה בחידושי הצ"ח בסוגייתנו שנקט שאין עונג ביום טוב לגבי חובת מעשרות).

להלכה נפסק ב"שולחן ערוך" (או"ח סימן תקכ"ט), כי חיוב "עונג" קיים גם ביום טוב, וכפי שכתב הרמב"ם, כי חיוב זה נדרש מהמשך הפסוק הנזכר "וקראת לשבת עונג... ולקדוש ה' מנובד". מאחר שימים טובים מוגדרים "קדוש ה'", היינו ימים מקודשים, שהרי כינתם תורה (ויקרא כג) "מקראי קדש", הרי חייבים לקבוע סעודה על פת ביום טוב, כבשבת, והשוכח "יעלה ויבוא" ביום טוב, חייב לחזור על ברכת המזון, מפני שסעודת יום טוב חובה היא ("שולחן ערוך" או"ח סימן קפ"ח סעיף ו'). מטעם זה מברכים על הדלקת נרות ביום טוב, מפני שגם בימים טובים נתחייבנו ב"כבוד ועונג".

ברכה על הדלקת נרות: ברם, כידוע, מצוות הדלקת נרות מקיימת עקרת הבית, והשאלה שיש לדון בה היא, אם נשים חייבות במצוות עונג יום טוב. אם לאו - לא תברכנה הנשים על הדלקת נרות ביום טוב, מפני שאין מצוות בדבר.

ובכן, לכאורה הדעת נותנת, כי כשם שבכל המצוות של שבת ויום טוב, שווים נשים וגברים, כגון, קידוש [שדרשו חז"ל "שמור וזכור" בדיבור אחד נאמר, ללמד שהחייב בשמור - שמירת השבת, חייב בזכור - זכירת השבת בדברים, על ידי קידוש], אף על פי שמצוות עשה שהזמן גרמא היא (מצווה שחובה מותנה במועד מסוים, כגון, לולב - תקיעת שופר ועוד), כך גם חייבת האשה במצוות עונג יום טוב.

אשה פטורה מקידוש של יום טוב: אולם, הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל כותב בספרו (שו"ת סי' א'), כי אשה אינה חייבת בעונג יום טוב, וטעמו, מפני שמצוות עשה שהזמן גרמא היא. לדעתו, אף במצוות קידוש של יום טוב אינה חייבת, שכן, רק בשבת קיימת דרשה מיוחדת שחייבת האשה בקידוש, אך בכל מצוות התורה ידוע, כי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, ובכללם יום טוב.

אמנם, קיימת מחלוקת ראשונים להלכה, אם נשים חייבות במצוות "שמחת יום טוב", או שמא חיוב הוא על הבעל לדאוג שאשתו תשמח, אך גם הסוברים כי מצוות שמחה ביום טוב יש לנשים, אין להקיש מכך לחיוב עונג, לפי ששני דברים שונים בתכלית לפנינו. השמחה היא בבשר ויין, לאו דווקא בקביעות סעודה, כשם שבחול המועד יש חיוב שמחה אך אין חיוב לקבוע סעודה על הפת, ואילו חובת "עונג" היא בקביעות סעודה על הפת [עיי"ש שהוכיח זאת מחולו של מועד].

הגרע"א מסיק להלכה, כי אשה ששכחה להזכיר יעלה ויבוא בברכת המזון של סעודת יום טוב, אינה חוזרת על ברכת המזון, לפי שאינה חייבת בסעודת יום טוב, כפי שהשוכח יעלה ויבוא בראש חודש, אינו חוזר על ברכת המזון. לדעתו, אשה יכולה לקדש ביום טוב, לא מפני שהיא חייבת במצווה, אלא מכח המנהג שנשות אשכנז מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא שברצונן לקיים, כגון, מצוות שופר, לולב ועוד. כמו כן, מטעם זה יכולות הן לברך על הדלקת נרות, כי רשאויות הן לקיים את המצווה, אף שאין מחוייבות בה.

ברם, בנות עדות המזרח, הנהוגות כשיטת ה"בית יוסף", אינן מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא, ולשיטת הגרע"א אינן מקדשות לעצמן וכן אינן מברכות על הדלקת נרות ביום טוב.

אולם, כידוע, המנהג אינו כן, לפי שדברי רבי עקיבא איגר זצ"ל אינם מוסכמים על רבים מרבנותינו האחרונים שכתבו, כי נשים חייבות בקידוש ביום טוב כחובת האנשים (עיי"ש שו"ע הרב או"ח סי' רע"א סעי' ה', "בן איש חי" שנה שניה פרשת בראשית סעי' י"א, שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' ק' ועוד, ראה ששי"כ פרק מ"ז הערה כ"ו), וטעמם, לפי שיום טוב נחשב כשבת ודין אחד לשבת וליום טוב [אף על פי שהוא מדרבנן ואינו אלא אסמכתא]. עיי"ש "מגיד משנה" ה' שבת פרק כ"ט הלכה י"ח, שעל כל פנים הושוו נשים לאנשים כבשבת]. לפי דבריהם, ביום טוב חייבות הנשים ב"עונג" כבשבת, ודין אנשים ונשים שווה.

הקדם והנצח
 את נשמת יקירך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם
חל בחודשים:
טבת - שבט
אדר - ניסן

בגמרא המיוחדת
"מהדורת גר תמיד"
 בהוצאת סאורות הדף היומי

עשרות אלפי גמרות
 מודפסות ונלמדות לעילוי
 הנשמה המנוצחת
 בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה: (שי)
 טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

לעילוי נשמת
 מרת **פראדנא (פאני) וולף** ע"ה
 בת הרב אליעזר המבורג זצ"ל
 נלב"ע ט' כסלו תשס"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצחה ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת
 הר"ר **שמואל בצלאל עלפער** ז"ל
 ב"ר ישראל יצחק שו"ב הלפרין ז"ל
 נלב"ע ה' כסלו תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצח ע"י משפחת המלסדורף
 שיחי - ת"א

"מאורות הדף היומי" מומחה את לומדי הדף היומי לשיעור הכנה לקראת
תחילת לימוד מסכת ראש - השנה בה נידונים סוגיות:

◆ גרמי השמיים ◆ אסטרונומיה ◆ מהלכי השמש והירח ◆ מולד הלבנה ועוד.

הכנסים יהיו בחספר ערים ברחבי הארץ.
 זמני השיעורים ומיקומם יתפרסמו בהמשך.
 אנא עקבו אחר הפרסומים